

①

עֲבָדִים הֵינּוּ לַפְּרָעָה בַּמִּצְרַיִם. וַיּוֹצִיאֵנוּ יי אֱלֹהֵינוּ מִשָּׁם בְּיַד תּוֹקָה וּבִזְרוּעַ נְטוּיָה. וְאִלּוּ לֹא הוֹצִיא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת אֲבוֹתֵינוּ מִמִּצְרַיִם. הָרִי אָנוּ וּבְנֵינוּ וּבְנֵי בְנֵינוּ. מִשְׁעַבְדִּים הֵינּוּ לַפְּרָעָה בַּמִּצְרַיִם. וְאִפְלוּ כָלֵנוּ חֲכָמִים. כָּלֵנוּ נְבוֹנִים. כָּלֵנוּ זְקֵנִים. כָּלֵנוּ יוֹדְעִים אֶת הַתּוֹרָה. מִצִּוְהָ עֲלֵינוּ לְסַפֵּר בִּיצִיאַת מִצְרַיִם. וְכָל הַמְרַבָּה לְסַפֵּר בִּיצִיאַת מִצְרַיִם הָרִי זֶה מִשְׁבַּח. **גַּזְזָה. 16 כ"ט**

②

וַיִּסְעוּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מִרַעַמְסֵס סִבְתָּה כִּשְׁש־מֵאוֹת אֶלֶף רַגְלֵי הַגְּבָרִים לֹא לְבַד מִטָּף. וְגַם־עָרַב רַב עָלָה אִתָּם וַצֹּאן וּבָקָר מִקְנֵה כְּבֵד מְאֹד: לֹא וַיֵּאָפוּ אֶת־הַבָּצֵק אֲשֶׁר הוֹצִיָּאוּ מִמִּצְרַיִם עִגְת מִצּוֹת כִּי לֹא חִמַּץ טַט כִּי־גָרְשוּ מִמִּצְרַיִם וְלֹא יִכְלוּ לְהַתְמַהֵמָה וְגַם־צָדָה לֹא־עָשׂוּ לָהֶם: וּמוֹשֶׁב בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יָשְׁבוּ בַּמִּצְרַיִם שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וְאַרְבַּע מֵאוֹת מ שָׁנָה: וַיְהִי מִקֵּץ שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וְאַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה וַיְהִי בַּעֲצָם הַיּוֹם מֵא הָיָה יֵצְאוּ כָּל־צַבָּאוֹת יְהוָה וְיֵצְאוּ מִצְרַיִם: **טוֹטָה. 17 א**

③

וכבר היה ר"ג ורבי אלעזר בן עזריה ורבי יהושע ורבי עקיבא מהלכין בדרך ושמעו קול המונה של רומי *מפלטה [ברחוק] מאה ועשרים מיל והתחילו בוכין ורבי עקיבא משחק אמרו לו מפני מה אתה משחק אמר להם ואתם מפני מה אתם בוכים אמרו לו הללו כושיים שמשחתוים לעצבים ומקמרים לעבודת כוכבים וישבין בטח והשקט ואנו בית הרום רגלי אלהינו שרוף באיש ולא נבכה אמר להן לכך אני *מצחק ומה *לעוברי רצונו כך לעושי רצונו על אחת כמה וכמה **טו' 17 מ' מ' מ' מ'**

④

מַעֲשֵׂה בְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר וּרְבִי יְהוֹשֻׁעַ וּרְבִי אֱלִיעֶזֶר בֶּן עֲזַרְיָה וּרְבִי עֲקִיבָא וּרְבִי טַרְפוֹן שֶׁהָיוּ מְסַבִּין בְּבֵנֵי־בְרַק וְהָיוּ מְסַפְּרִים בִּיצִיאַת מִצְרַיִם כָּל אוֹתוֹ הַלֵּילָה עַד שֶׁבָּאוּ תַלְמִידֵיהֶם וְאָמְרוּ לָהֶם, רַבּוֹתֵינוּ הִגִּיעַ זְמַן קְרִיאַת שְׁמַע שֶׁל שַׁחֲרִית. **(18)**

⑤

רבי שמעון בן יוחאי אזל ליה וערק למדברא דלוד ג' ואתגניז בחד מערתא הוא ורבי אלעזר בריה אתרחיש לון ניסא ונפק להו חד חרובא וחד מעיינא דמיא אכלי מההוא חרובא ד' ושתאן מאינון מיון. הוה אליהו ז"ל אתי לון בכל יומא תרי זמני ואוליף לון ולא ידע איניש בהו. יומא חד הו חכימיא בבי מדרשא שואלין ואמרין קללות שבתורת כהנים אינון כנגד בית ראשון. קללות שבמשנה תורה כנגד בית שני וגלות אחרון ה'. בקללות שבתורת כהנים אית בהו הבטחות וחביבו דקב"ה לישראל דכתיב [ויקרא כ"ו מ"ד] וזכרתי את בריתי יעקב וגוי וכתיב ואף גם זאת בהיותם בארץ אויביהם. קללות שבמשנה תורה לית בהו הבטחות ולית בהו נחמה כלל כמא דכתיב בקללות קדמאין. ולא הו ידעי קם רבי יהודה בר אלעאי ואמר חבל על גריעותא דבר יוחאי ולית מאן ידיע מניה ו' ואלו ידעי לית רשו לגלאה ליה. ר' יוסי בר' יהודה קם יומא חד בצפרא חמא כל אינון עופין דאינון הו טאסן ושפנינא חדא אזלא בתרייהו קם על רגלוי ואמר שפנינא שפנינא מהימנא ז' מיומי טופנא דיוקנא דעמא קדישא לך יאות ולך נאה זיל ועביד לי שליחותא חדא לבר יוחאי באתר דאיהו תמן ח' אסתחרא ההוא שפנינא וקמת קמיה. כתב פתקא חדא ואמר מה דאמר. וקמת שפנינא ונטלת בפומה ואזלת לגביה דר"ש ושויאת ליה בכנפא אסתכל בההוא פתקא ובכה הוא ורבי אלעזר בריה. ואמר בכינא על פרישותנא מן חבריא ובכינא על מלין אלין דלא אתגליין להו מה יעבדון דר"י בתראי אי ישגיחון בהאי. אדהכי אתא אליהו ז"ל חמי' דבכי אמר בשליחותא אחרא הוינא זמין השתא ושדרני' קב"ה לשככא דמעיד. **טפא דכולהו וסיומא דילהו'**

אָמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן־עֲזַרְיָה, הָרִי אָנִי כְּכֹן שְׁבָעִים שָׁנָה וְלֹא זְכִיתִי שְׁתַּאֲמַר יִצִיאַת מִצְרַיִם בְּלֵילוֹת, עַד שֶׁדָּרָשָׁה בְּ־זוֹמָא, שָׁנְאֵמַר לְמַעַן תִּזְכַּר אֶת יוֹם יִצִיאַתְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם כֹּל יְמֵי חַיֶּךָ, יְמֵי חַיֶּךָ הַיְמִים, כֹּל יְמֵי חַיֶּךָ הַלֵּילוֹת, וְחֲכָמִים אוֹמְרִים, יְמֵי חַיֶּךָ הָעוֹלָם הַזֶּה, כֹּל יְמֵי חַיֶּךָ לְהִבְיֵא לַיְמוֹת הַמַּשְׁחִיתִים; **(19)**

י' וְהָיָה כִּי־יִבְאֵרְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהָיָה לְךָ וּלְאֲבֹתֶיךָ י"ב וְהִתְנַה לְךָ: וְהִעֲבַרְתָּ כָּל־פִּסְטֵרֶיךָם לַיהוָה וְכָל־פִּסְטֵרֶיךָם שָׁגַר בְּתִמְהָה י"ג אֲשֶׁר יִהְיֶה לְךָ הַזִּכָּרִים לַיהוָה: וְכָל־פִּסְטֵרֶיךָם תִּפְסְדֶה בְּשָׂה וְאִם־לֹא י"ד תִּסְפְּדֶה וְנִרְסַתוּ וְכָל בְּכוֹר אָדָם בְּבִנְיָה תִּסְפְּדֶה: וְהָיָה כִּי־שִׂאֲלֶךָ י"ה בְּנֶךָ מָחָר לֵאמֹר: מַה־זֹּאת וְאָמַרְתָּ: אֵלֹהֵי בְּתוּק יָד הוֹצִיאֵנוּ יְהוָה ט' מִמִּצְרַיִם מִבְּיַת עֲבָדִים: וַיְהִי כִּי־הִקְשֶׁה פָּרְעֹה לְשַׁלַּחַנוּ וַיְהִיג יְהוָה כ"ב בְּלִבְכוֹר בְּעָרְץ מִצְרַיִם מִבְּכֹר אָדָם וַעֲדִי־בְכוֹר בְּהִמָּה עֲלֵי־בֶן אָנִי וְכַתּוּב לַיהוָה כָּל־פִּסְטֵר וְחֵסֶם הַזִּכָּרִים וְכָל־בְּכוֹר בְּנֵי אִסְרָיִה: וְהָיָה ט"ו לְאוֹת עֲלִי־יָדְכָה וְלִטְוִסְסַת בְּיַד עֲצִיבֶךָ כִּי בְּתוּק יָד הוֹצִיאֵנוּ יְהוָה מִמִּצְרַיִם: **ט"ז. 20 א**

⑥

(יג) פטור חמר, ולא פטר שאר כהמה טמאה, וגזרת הכתוב היא, לפי שנמשלו ככורי מצרים לחמורים⁶⁹. ועוד שסייעו את ישראל ביציאתן ממצרים, שאין לך אחד מישראל שלא נטל עמו הרבה חמורים טעונים מכספם ומזהבם של מצרים⁷⁰. תפדה בשה, נותן שה לכהן ופטר חמור מותר בהנאה⁷¹, והשה חולין ביד כהן. **ט"ז. 20 א**

⑦

כ"א וַיִּקְרָא מֹשֶׁה לְכָל־זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם מִשְׁכוּ וּקְחוּ לְכֶם צֹאן כ"ב לְמִשְׁפַּחְתְּכֶם וּשְׁחַטוּ הַפֶּסַח: וְלִקְחֹתֶם אֲגֵדַת אוֹזֵב וּטְבִילְתֶּם בְּדָם אֲשֶׁר־כִּסֶּף וְהִגַּעְתֶּם אֶל־הַמִּשְׁקוֹף וְאֶל־שְׁתֵּי הַמְּזוּזוֹת מִן־יְהִדָּם אֲשֶׁר כ"ג בְּסָף וְאִתָּם לֹא תֵצְאוּ אִישׁ מִפֶּתַח־בֵּיתוֹ עַד־בֹּקֶר: וְעֶבֶר יְהוָה לַגֹּפֶן

יין אדום - המצוה הוא לכתחילה בין אדום, לפי שכתוב במשלי "אל תירא יין כי יתאדם, משמע מזה דוה שבחו של יין שהוא אדום, וגם זכר לדם פסח ודם מילה - זכותם של אבותינו במצרים, כדי להגאל מטומאת מצרים ומצוה בידם, ובקשתינו שכמו אז פסח ה' עליהם ולא היה נגף למשחית כן יגן ה' עלינו ויצילנו מכל אורב ומשחית, וגם נגד דם תינוקות ישראל ששחט פרעה כדי לרחוץ בדמם מפצעיו.

אמר אהרן האלי כסא

יא' התרוסת מצוה מדברי סופרים וזכר [פ] לטיט שהיו עובדין בו כמצרים. וכיצד עושין אותו: לוקחין תמרים או [נ] נרונרות או צבוקין וכיוצא בהן ודורסין אותן ונותנין לתוכן חומץ ומתבלין אותן בתבלין כסו טיט בתבן ומביאין אותה על השלחן בלילי הפסח:

כסא אהרן האלי כסא

והיה כי יבאך, כל מצוה שהיא תלויה בארץ אינה נוהגת אלא בארץ כו' מאי תלויה ומאי שאינה תלויה, אילימא תלויה דכתיב בה ביאה [שתלאה הכתוב בביאת הארץ כגון כי תבאו, כי יביאך], ושאינה תלויה דלא כתיב בה ביאה, והרי תפילין ופטר חמור דכתיב בהן ביאה נכתיב בהו והיה כי יביאך בפי קדש לי' ונוהגין בין בארץ בין בחוץ לארץ [תפילין] אשכחן בכמה דוכתי ברבנן אמוראי דבבל דמנחי תפילין]. אמר רב יהודה הכי קאמר כל מצוה שהיא חובת הגוף [היינו אינה תלויה בארץ אינה מוטלת לא על הקרקע ולא על גידולין אלא על גופו של אדם כגון שבת תפילין ע"ז פטר חמור מילה עריות וכיוצא בהם], נוהגת בין בארץ בין בחוץ לארץ, חובת קרקע אינה נוהגת אלא בארץ, כו', והשתא דאמרת חובת הגוף נוהגת בין בא"י בין בחוץ לארץ כו', ביאה דכתב רחמנא [והיה כי יביאך] גבי תפילין ופטר חמור למה לי, ההוא מיבעי ליה לכדתנא דבי ר' ישמעאל [דתנא רבי ישמעאל] עשה מצוה זו

והיינו ליה חובת לארץ.

והאמר ביהמה בחשבה. לו צדקה: ואמר אליו אני יהיה אשר הוצאתיך מאור כשד' לתת לך את הארץ הזאת לרשתה: ואמר אדני יהוה במה אדע ה פי אירשנה: ואמר אליו קחה לי עגלה משלשת ועז משלשת ואיל ט משלש ותר וגו': וקחה לו את כלי-אלה ויבמר אתם בתוך חמור איש-בתור לקראת רעהו ואת-הצפור לא בתר: וירד העיט עלי יו הפגרים ושב אתם אבקים: והי השמש לבוא ותרדמה נפלה יב עלי-אבקים והנה אימה חשכה גדלה נפלת עלי: ואמר לאבקים ידע מדע פי-גר ויהיה ורצה בארץ לא להם ועבדום וענו אתם ארבע מאות שנה: וגם את-הגור אשר יעבדו דן אנכי ואחריי יד כן יצאו ברבט גדול: ואתה תבוא אל-אבותיך בשלום תקבר כו בשיבה טובה: ודור רביעי ישובו הנה כי לא-שלם עון האמרי כו עדי-הנה: והי השמש באה ועלטה היה והנה תגור עשן ולפיד אש יו אשר עבר בין הגורים האלה: ביום ההוא כרת יהוה את-אבקים יו ברית לאמר לורצה נתתי את-הארץ הזאת מנהר מצרים עדי-הנהר הגדל נהר-פרת: את-הקיני ואת-הקניזי ואת הקדמני: ואת יו החתי ואת-הפרזי ואת-הרפאים: ואת-האמרי ואת-הקנעני ואת כו הגרזני ואת-היבוסני:

כסא אהרן האלי כסא

ברוך שומר הבטחתו לישראל, ברוך הוא, שהקדוש ברוך הוא חשב את הקץ לעשות. כמה שאמר לאברהם אבינו בברית בין הבתרים. ששנאמר, ויאמר לאברהם ידע מדע פי גר יהיה ורצה בארץ לא להם ועבדום וענו אתם ארבע מאות שנה. וגם את הגוי אשר יעבדו דן אנכי ואחריי כן יצאו ברכוש גדול:

והיינו ליה חובת לארץ. ושמרתם את המצוות פי בעצם היום הזה הוצאתי את צבאותם מארץ מצרים ושמרתם את היום הזה לדרתיכם חקת עולם:

(יז) ושמרתם את המצוות, שלא יבואו לידי חמוץ⁹⁴. מכאן אמרו תפח⁹⁵ תלטוש בצונן. רבי יאשיה אומר⁹⁴ אל תהי קורא או המצוות אלא את המצוות, כדרך שאין מחמיצין את המצה כך אי מחמיצין את המצוה, אלא אם באה לידך עשה אותה מיד

כסא אהרן האלי כסא